...med blanke ark?

Julen ligger bak oss, vinterferien er over, og snart er det vår. På tide å gjøre opp status? Hvordan gikk det med nyttårsforsettene? Sluttet å røyke? Trimmet mer? Spist sunnere? Blitt en bedre lytter? Jobbet med forholdet?

Tekst: Arne Selvik • Foto: Scanpix

mentor

Konseptet "nyttårsforsetter" er først og fremst et utbredt kollektivt selvbedrag. Vi lar oss forføre av ønsketenkning og optimistiske ambisjoner. Riktignok kan det innvendes at forsettene unnfanges i champagne, inspirert og overdøvet av himmelstormende raketter, - men forestillingen om at nytt år = ny sjanse er reell og utbredt. Så kommer første januar, første arbeidsuke, og alt er ved det samme. Skammer vi oss? Ikke særlig! Det er lett å få tilgivelse for manglende oppfølging. Vi har alle "svin på skogen", og glemmer raskt hva vi lovet oss selv og andre. En kollega ble spurt i februar hvordan kona tok nikotinabstinensene: Han svarte:

– Jøss, har hun sluttet? Det har jeg ikke lagt merke til!

Forførende forfattere

Den gullkantede drømmen om "morgendagen" er kanskje ikke særnorsk, men det finnes gode grunner for å spinne søte løgner i vårt karrige land. Klima må ta noe av skylden. Odd Børretzens skriver i *Det norske folks bedrøvelig liv og historie*:

– Skal et folk overleve oppunder isen, på grensen til det ubeboelige er optimisme og selvbedrag to grunnleggende betingelser. Siden istiden har vi vaklet mellom *Sult* og *Markens grøde*.

Fra nyttårsforsett til handling

- **Hva er dine mest virksomme selvbedrag?**
- **Hvilke spor er det på dine ark?**
- **Hvordan kan du bygge på det andre har gjort før deg?**

Men det er ikke nordlendingene Hamsun og Arntsen som maner til selvbedrag. Dét er østlendingene Egner og Prøysen. Det var Torbjørn Egner som gav oss idyll og harmoni i Kardemomme by og Hakkebakkeskogen, der selv reven blir vegetarianer. Han introduserte de mest ambisiøse forsetter: Tre røvere får oppfylt drømmen om respektable yrker, og konverteres til nyttige samfunnsborgere. Her er Prøysens forførende løfte blitt lov:

– Du skal få en dag i måråå, som rein og ubrukt står, med blanke ark og fargestifter tel.

Uten uskyld

Vakre håp, om du vil, eller løgn og bedrag. Det er grunnleggende umulig for et menneske å starte med blanke ark. Ingen av de arkene jeg griper i, eller som mine medsammensvorne nyttårshelter legger sine klamme hender på, er blanke.

Vi fikk aldri blanke ark. Sekunder etter at vi har ankommet skrikende til verden, konfronteres vi med arvesynden, eller i det minste forfedrenes gjerninger. I mange ledd.

Da mine tre yngre søsken begynte på ungdomsskolen, var de alt "beskrevne blad." Storebror hadde satt spor hos slitne lærere. Mine søsken ble stemplet Selvik i pannen, og fulgt med argusøyne.

Det finnes mye visdom i norske ordtak. Ett av de besteer – "Ryktet går foran mannen". Det er sannere enn noen sinne. Den dagen det vandrer en uforvaren og optimistisk ny kollega inn døren, har vi allerede googlet vedkommende til beinet. Blanke ark?

Uten blanko

Vi er utstyrt med et sanseapparat og en hukommelse som vi ikke slipper unna. I kombinasjon med grunnleggende behov for kontroll og forutsigbarhet fører dette til fordommer. Vi møter ikke andre med et åpent sinn. Vi møter dem med et arsenal av ferdige bilder i hodet.Vi samler sanseinntrykk, rykter og observasjoner med tilhørende assosiasjoner og attribusjoner, og vi vet at andre møter oss på samme måte. Det kan være ubehagelig, og det er lett å ønske seg frihet fra kapitler i egen eller samfunnets historie.

– Mor, jeg vil tilbake.

Jan Eggums såre vise melder seg. Vi vil tilbake til Edens hage. Til lille nyttårsaften. Til vår barndoms uskyld. Til Prøysen og Barnetimen og blanke ark. Dessverre, det er ingen vei tilbake.

Fortsett fortellingen

Vi må bygge videre på det vi har arvet og det vi erfarer. Fortidens hendelser kan betraktes som urent rask, eller ressurser. Vi står på våre forfedres skuldre. Vi har fått utlevert et uferdig manuskript, en halvferdig tegning, en verden som alltid skapes, et liv som er både nytt og historisk. (De fleste av oss har noe godt og brukbart å bygge på. Om du tar det med og gir det anerkjennelse, trenger du ikke blanke ark.)

Vår jobb er å skrive samtidens del av fortellingen best mulig. Min generasjon står i fare for å være den første som overleverer verden i en dårligere forfatning enn vi mottok den. Vi har ikke tid til å vente til neste nyttårsaften. Vi har ikke råd til å forlange blanke ark, men må alltid være rede til å redigere teksten, og skrive om. Vi må bryte mytene, skjerpe sansene og bygge videre. ■

Vil du lese mer om temaet? Arne Selvik anbefaler:

Lying and Deception in everyday Life
Redaktører: *Michael Lewis & Carolyn Saarni*
Utgitt av: *The Guilford Press, 1993.*

Leadership and Self-deception
Forfatter: *The Arbinger Institute, 2000.*
Utgitt av: *Berrett-Koehler Publishers, 2000.*

Og alt det der (kun for neshorn)
Forfatter: *Gerhard Stoltz*
Utgitt av: *Vigmostad & Bjørke, 2007.*

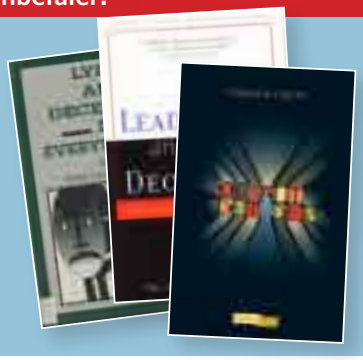

Arne Selvik er seniorkonsulent iAFF ved Norges Handelshøyskole.
Se: *aff.no* for mer informasjon.